

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК ' 69

- I. Історико-філософські студії
- II. Соціальна філософія
- III. Філософія освіти
- IV. Політична думка
- V. Теорія політики
- VI. Самоврядування
- VII. Політичні технології
- VIII. Світова політика

**Київ
2013**

Політологічний центр при Київському
національному університеті імені Тараса Шевченка

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

Збірник наукових праць

За загальною редакцією Ф. М. Кирилюка

Заснований у 2000 році

Випуск 69

Київ
ВАДЕКС, 2013

Редакційна колегія:

Адрущенко В. П.	— доктор філос. наук, професор
Ануфрієв Л. О.	— доктор філос. наук, професор
Бабкіна О. В.	— доктор політ. наук, професор
Головатий М. Ф.	— доктор політ. наук, професор
Горбатенко В. П.	— доктор політ. наук, професор
Губерський Л. В.	— доктор філос. наук, професор
Денисенко В. М.	— доктор політ. наук, професор
Кирилюк Ф. М.	— доктор філос. наук, професор
Кремень В. Г.	— доктор філос. наук, професор
Кресіна І. О.	— доктор політ. наук, професор
Обушний М. І.	— доктор політ. наук, професор
Сазонов М. І.	— доктор філос. наук, професор
Токовенко О. С.	— доктор філос. наук, професор
Хилько М. І.	— доктор філос. наук, професор
Цвях В. Ф.	— доктор політ. наук, професор
Шульга М. А.	— доктор політ. наук, професор

Редакція часопису:

Відповідальний редактор — Кирилюк Ф. М., доктор філос. наук, професор

Заст. відповід. редактора — Хилько М. І., доктор філос. наук, професор

Видано на замовлення Політологічного центру при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 4631 від 23.10.2000 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Згідно постанови президії ВАК України від 13. 12. 2000 р. № 1-01/10 часопис «Політологічний вісник» визнано фаховим виданням у галузі політичних та філософських наук.

Зміст

Сторінки

I. Історико-філософські студії

Колісник О. В. Соціальний самоідентифікаційний параметр в контексті американської філософії другої половини ХХ сторіччя	[8–17]
Компаниец Л. В. Репрезентация идеи реинкарнации в архаической культуре	[18–32]
Свищо В. Ю. Д. Овсянико-Куликовский: психологичне трактування філософії мови	[33–42]
Глазунова С. И. Поэтический сборник как отражение поисков новой эстетической концепции в творчестве В. Набокова	[43–51]
Стрелкова А. Ю. Філософія «порожнечі» у «Ваджрачхедіка-праджняпараміта-сутрі»	[52–61]
Ярош О. А. Інтерпретації концепції «вахдат аль-вуджūd» в академічній філософії в індії у першій половині ХХ століття	[62–75]
Жуковський Т. О. Місце «Дгаммапади» в палійському каноні	[76–86]
Завгородній Ю. Ю. Студії з індійської філософії в Україні у працях, виданих за часів Російської імперії та Радянського Союзу	[87–97]
II. Соціальна філософія	
Іщенко О. М. Енвайронменталізм та ідеологічні основи суспільства ризику	[98–107]
Тімченко Т. В. Стабілізація світового народонаселення як чинник стійкого розвитку цивілізації	[108–116]
Григоренко І. В. Феномен інтелекту особистості у дискурсі філософського пізнання	[117–124]

3. Мировая художественная культура. Древний Египет. Скифский мир: Хрестоматия / Сост. И. А. Химик. — СПб.: Издательство «Лань», 2004. — 800 с.
4. Религиоведение. Уч. пос. Словарь минимум по религиоведению / М.: Гардарика, 1998. — 536 с.
5. Роузен С. Реинкарнация в мировых религиях / С. Роузен. — М.: Из-во Философская книга, 2002. — 75 с.
6. Современный словарь иностранных слов: толкование, словоупотребление, словообразование, этимология / Л. М. Баш, А. В. Боброва и др. — М.: Цитадель-трейд, Рипол классик, 2003. — 960 с.
7. Толковый словарь обществоведческих терминов / Н. Е. Яценко. — СПб.: Издательство «Лань», 1999. — 528 с.
8. Тэйлор Э. Первобытная культура / Э. Тэйлор. — М.: Социально-экономическое издательство, 1939. — 567 с.
9. Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии / Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1980. — 831 с.
10. Элиаде М. История веры и религиозных идей: От каменного века до элевсинских мистерий / Элиаде Мирча. — М.: Академический Проект, 2008. — 622 с.
11. Этимологический словарь русского языка: Боле 5000 слов / Г. П. Цыганенко. — К.: Радянська школа, 1989. — 511 с.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2013 р.

Компанієць Л. В. Репрезентація ідеї реінкарнації у архаїчній культурі.

Проводиться осмислення ідеї реінкарнації в ретроспективному контексті.

Ключові слова: *реінкарнація, втілення, метемпсихоз, уявлення, вірування.*

Companiets L. V. Representation of the idea of reincarnation in archaic culture.

This article deals with understanding the idea of reincarnation in a retrospective context.

Keywords: *reincarnation, incarnation, metempsychosis, ideas, beliefs.*

I. Історико-філософські студії

УДК 81:1 (470+571) 18 / 19

Свищо В. Ю.

Аспірантка кафедри філософії Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Д. ОВСЯНИКО-КУЛИКОВСЬКИЙ: ПСИХОЛОГІЧНЕ ТРАКТУВАННЯ ФІЛОСОФІЇ МОВИ

Здійснено спробу розглянути філософські засади концепції філософії мови Д. Овсянико-Куликовського — яскравого представника вітчизняної позитивістської філософії другої половини XIX ст. Головна увага в статті приділяється питанню взаємодії мислення та мови у лінгвофілософській концепції мислителя.

Ключові слова: *філософія мови, психологізм, позитивізм, асоціація, мовлення, мислення, онтологія.*

Вступ. Значення позитивізму як послідовного й закономірного етапу духовної еволюції людства не викликає сумнівів у філософів, культурологів, мистецтвознавців. Однак питання про його вплив на вітчизняний культурний процес загалом і науковий зокрема усе ще залишається відкритим. Розвиток філософії мови наприкінці XIX — початку XX ст. на теренах Російської імперії, а тому, й України, відбувався в межах позитивістського напрямку в філософії. В лінгвофілософських концепціях О. Потебні, Д. Овсянико-Куликовського та їхніх учнів і послідовників мову було виокремлено як особливий об'єкт науки, який розвивається за своїми законами, відмінними від законів логічного мислення. Вбачаючи місце науки про мову між психологією та соціологією, дослідники розглядали психологію як основу для вивчення мови, що надало філософії мови в Росії та Україні цього періоду психологічного спрямування. Зосередившись на значенні слова і його внутрішній формі, вдається зрозуміти взаємозв'язок мови і мислення, виявити роль слова в науково-дослідницькій та художній діяльності.

Д. Овсянико-Куликовський — один з найвидатніших представників того напрямку, який відомий нам як «психологізм» і «який був покли-

каний слугувати науково-емпіричним фактором у боротьбі, перш за все, із залишками нігілізму та утилітаризму революційного народництва, але в той же час і з вульгарно-ідеалістичною схоластикою університетської науки» [8, с.222]. Під впливом механістично-психологічної течією у науці Д. Овсяніко-Куликовський розглядав науку, мистецтво, право як комплекси явищ, які існують лише в переживаннях окремих людей як суб'єктивні прояви суто індивідуальної душевної діяльності. Така точка зору представника українського позитивізму тісно переплетена з концепцією філософа Е. Маха та його послідовників, які вважали що в основі всіх явищ лежать факти чуттєвого світу, тобто відчуття. Ці відчуття об'єднуються між собою найрізноманітнішим чином, а з ними пов'язуються настрої, почуття, вияви волі. Повсякчасні та сталі відчуття закарбовуються в пам'яті і виражаються засобами мови.

Постановка завдання. Авторка здійснила спробу проаналізувати взаємозв'язок мовитамислення, який, на думку Д. Овсяніко-Куликовського, можливо зрозуміти, тільки зосередившись на значенні слова та його внутрішній формі.

Аналіз досліджень і публікацій характеризується сьогодні відносно невеликою кількістю наукових доробок вітчизняних вчених-філософів. Наприкінці XIX ст. наукове надбання Д. Овсяніко-Куликовського стало предметом дослідження таких вчених, як А. Ветухова, А. Горнфельд, Т. Райнова. Далі за хронологією були С. Ольденбург, П. Сакулін, М. Анікін. У радянський період проблемою визначення впливу вченого на інтелігенцію кінця XIX — початку XX століть займалися М. Бойко, І. Ілюхін, Ю. Манн, М. Осмаков та ін. З початком нової сторінки Української державності творча діяльність Д. Овсяніко-Куликовського привертає увагу таких українських дослідників, як Я. Грицак, І. Гуржій, О. Ладиґа, О. Реєнт, В. Сарбей, Л. Чувпило. Актуальними у вивченні наукової спадщини Д. Овсяніко-Куликовського є дослідження таких російських вчених як Н. Безлепкін [2], В. Крутоус та Н. Нікітіна.

Виклад основного матеріалу. Д. Овсяніко-Куликовський був представником позитивістської філософії, яка поширилася в Росії у другій половині XIX ст.

Філософсько-лінгвістичне вчення Д. Овсяніко-Куликовського було націлене на визначення сутності й природи живої людської мови, вивчення проблеми її походження, дослідження ролі в пізнавальній і творчій діяльності індивіда і народу загалом, втілювало оригінальні підходи до вивчення співвідношення думки і слова. Підтверджують цю

думку також слова Д. Овсяніко-Куликовського: «У психології мови, тобто мисленні фактичному, реальному (а не формально-логічному), увесь сенс не в тому, що сказано, що подумано, а в тому, як сказано, як подумано, у який спосіб подано відомий зміст» [3, с. 28].

Учений стверджує, що людська думка розвивається в напрямку абстрактності, усвідомленості й раціональності. В процесі становлення логічного мислення граматичні форми переходять у підсвідоме, стають засобами думки і вживаються автоматично. Логічна форма думки домінує над мовою і підлягає вже не психологічним, а логічним законам розуму, котрі є за своєю суттю раціональними. Поняття зароджуються у слові, а подальший розвиток отримують у мові.

Думку про те, що мова є основним способом мислення і пізнання висунув німецький учений В. фон Гумбольдт, яка згодом знайшла своє продовження у працях О. Потебні і зрештою, Д. Овсяніко-Куликовського. В. Фон Гумбольдт пише: «Мова — це орган, який творить думку... Інтелектуальна діяльність і мова тому являють собою єдине ціле» [1, с.45].

Задовго до того, як відбулася зустріч Д. Овсяніко-Куликовського з О. Потебнею, вчений говорив про «натуральний психологізм» свого мислення. Факти і явища, які він вивчав, цікавили його з психологічної точки зору. А вже після смерті великого вченого О. Потебні, Д. Овсяніко-Куликовський розуміє, що саме він стане продовжувачем традицій, які започаткував О. Потебня в науці, але разом з тим він усвідомлював, що його потяг до вивчення психології мови та художньої думки аж ніяк не повинен згаснути. Вчений говорить що саме тоді «виявилось те, що до цих пір так повільно, з роками, дозрівало в мені: я зрозумів, над чим саме і як саме треба писати для широкого загалу і для підрастаючого покоління в журналах. Я знайшов своє місце в науці та літературі, дістався до своїх слів. Я зрозумів, що в царині науки мені треба зайнятися питанням психології мови, думки і творчості і, в зв'язку з цим, звернутися до вивчення еволюції синтаксичних форм мови. Я зрозумів, що в літературі мені треба взятися за психологічне дослідження творчості і творів великих письменників-художників і поетів-ліриків, в основному російських» [6, с. 32]

Знаходячись за кордоном, Д. Овсяніко-Куликовський познайомився з книгою Г. Пауля «Принципи історії мови», яка вийшла в 1880 році. Вона здійснила великий вплив на формування наукового світогляду вченого і перш за все своєю ідеєю виведення всіх фактів мови із індивідуальної

психології. Пауль довів, що в духовному житті народу немає жодного факту, який не можна було б вивести із індивідуальної свідомості. Крім Г. Пауля він звертався до праць таких засновників еволюційної школи в історії культури як Г. Спенсер та Е. Тейлор. Саме тому, доцільним буде зазначити, що процес становлення Д. Овсяніко-Куликовського як науковця проходив під впливом позитивізму, що дає нам можливість зрозуміти той факт, що вчений має дещо інші погляди, ніж О. Потебня, який у свою чергу, ніколи повністю не дотримувався позитивістських уподобань. Найчіткіше ці розбіжності проявили себе у вирішенні питання про співвідношення граматичного і логічного мислення.

Д. Овсяніко-Куликовський намагався дослідити процеси мислення, пізнання, спираючись на історію мови та історію науки, філософії, мистецтва. Він вважав, що граматична форма повинна відповідати дійсності, тобто значенню слова. Основними ідеями, які простежуються в працях представника позитивістської філософії є: еволюція думки людини йшла від сприйняття світу (категорія субстанції, «іменник») до його осмислення (діяльність, «дієслово»); ідея мовного суб'єкта (живий людський організм, людська психіка); мова — «зустріч свідомого і підсвідомого», «породження Духа»; мова — «орган мислення індивіда», «мовлення індивідуальне»; логічні поняття субстанції, атрибута, дії, стану тощо історично розвиваються з граматичних категорій.

Важливим аспектом співвідношення слова і мислення вчений вважає те, що за допомогою мови здвіснюється об'єктивізація мислення. Мова допомагає створювати для пізнання абстракції, які нагадують русло для плину думок. Різноманітні закони, причинно-наслідкові зв'язки, просторово-часові співвідношення, тобто онтологія світу, задаються мовою, а не виявляються незалежно від неї. Категорії людського мислення — це конструкти мови.

Відчуття, як таке, характеризується, на думку Д. Овсяніко-Куликовського, в першу чергу, наявністю так званого приємного і неприємного. Думка, як така, не має приємного чи неприємного забарвлення. Треба, як зауважує вчений, вміти розрізняти відчуття (радість, злість, заздрість, сум) і відповідні їм поняття чи уявлення: перші — забарвлені, а другі — незабарвлені. Те чи інше уявлення (наприклад, спогад щасливої події) може викликати відчуття (наприклад, радість, захват), але дане уявлення і дане відчуття не зливаються в один, нероздільний, духовний момент.

Такий аналіз уявлень і понять, які зводяться до приємного і неприємного, повинен привести до висновку, що це зовсім не прикраса думки, а лише процес асоціації думки з відчуттям. Тому, поруч з асоціацією думки з відчуттям особливе місце займають деякі з тих процесів, в яких оцінка уявлень і понять дається зі сторони морального відчуття. Якщо в такій оцінці відчувається голос совісті, то виникає інша асоціація, набагато складніша, — ми отримуємо синтез думки і відчуття.

Порівнюючи думки і відчуття в плані збереження і накопичення психічної енергії, Д. Овсяніко-Куликовський приходять до висновку, що наукові та філософські узагальнення зберігають більше розумової сили, ніж різного роду пристрасті та афекти. Особливе місце в економії думки Д. Овсяніко-Куликовський відводить основному засобу економії — мові. Будучи прихильником Е. Маха, послідовником О. Потебні, Д. Овсяніко-Куликовський зробив спробу застосувати закон збереження енергії до психічної енергії і показав, що мова зберігає психічної енергії більше, ніж витрачає, а решта енергії використовується для художньої та науково-філософської творчості.

Вчений у своєму науковому доробку звертається до поняття істини. Д. Овсяніко-Куликовський не прагне в'яснити в своїх працях, що таке істина. Він ставить собі за мету дослідити психологічне походження відчуття і поняття істини, як особливої думки, яка веде за собою певного роду розвиток. Вчений доводить, що істина — це розумова категорія, яка відрізняється від забарвлення, яке притаманне відчуттям. Відчуття ж, за Д. Овсяніко-Куликовським, є егоцентричними. Навіть найбільш благородніші відчуття, які стимулюють людину до подвигу, примушуючи її жертвувати собою заради інших чи заради ідеї, з суто психологічної точки зору характеризують себе як акти самоствердження особистості, найбільш яскраво вираженого «я». Але існують і інші відчуття, не егоцентричні. Такими відчуттями Д. Овсяніко-Куликовський називає «розумову любов до Бога», яку ми зустрічаємо у Спінози [4, с. 264].

Визначним результатом використання психологолінгвістичного підходу до мови було написання Д. Овсяніко-Куликовським «Історії російської інтелігенції», де на основі широкого джерельного матеріалу показано розвиток, особливості взаємовідносин представників різних соціальних груп у Російській імперії кінця XVIII — початку XX століття, адже головною ланкою зв'язку мови з народом є індивід зі своїми неповторними особливостями й мовленням. Між мовою, мисленням та пізнанням, на думку Д. Овсяніко-Куликовського, постійно

існує взаємозв'язок. І саме цей взаємозв'язок допомагає людині глибоко і всебічно відображати дійсність у формі абстрактних понять, тобто найвищого рівня мовлення.

Д. Овсяніко-Куликовський формувався як різносторонній вчений, який не обмежувався якоюсь певною дисципліною — літературознавством чи, наприклад, філософією. Його цікавили соціологія, природничі науки, лінгвістика, психологія. Успіхи природничих наук спонукали його до роздумів, щодо методики пізнання реального світу. Його дратувала невизначеність методів вивчення явищ духовної діяльності людини.

Якщо розглядати психологічний аспект філософії мови Д. Овсяніко-Куликовського, то доцільним буде звернутися до художньої спадщини тих російських класиків, творчість яких вчений прагне дослідити. У теорії психології творчості, яку активно опрацював Д. Овсяніко-Куликовський, спираючись на поняття суб'єктивного і об'єктивного, слово розглядається як інструмент творчості, творення об'єктивного світу. Пізнання творчості загалом зводиться до проникнення в індивідуальний світ митця.

Вчений вважав, що розкриття художнього образу самим життям неможливе. Воно впливає із розуму, таланту і самої натури художника, що і є головною відмінністю досвіду від спостереження. Письменник може створювати художні образи і типові картини з життя різними способами, але зміст і художнє значення цих образів і картин будуть різними. Вчений бачив неможливість чіткого розмежування між цими двома способами. Є багато творів, в яких ми можемо спостерігати обидва способи. Але тим не менше, він все ж таки поділяв творчість російських письменників на дві групи: ті, які творили, маючи за основу досвід; і ті, які зосереджували свою увагу на спостереженні. До письменників, які були схильні до способу написання творів, надаючи спостереженню вирішального значення Д. Овсяніко-Куликовський відносить І. Гончарова, О. Пушкіна та І. Тургенєва. На протилежному боці ми бачимо М. Гоголя, М. Салтиков-Щедріна, П. Чехова, які в свою чергу писали твори спираючись на досвід чи експеримент.

На становлення поглядів Д. Овсяніко-Куликовського, як науковця велике значення відігравав «натуральний психологізм», природа думки, схильність до оцінки психологічних особливостей розвитку тих чи інших явищ, спроба розкрити в природі мови і літератури їхню психологічну сутність.

Вчений вважав, що еволюційний розвиток людини характеризується довершеністю її фізичної структури, фізіологічних та психічних

процесів. Через вдосконалення механізмів людини проходить відокремлення думки і відчуття, які раніше були пов'язані і нероздільні. У результаті тисячолітньої еволюції духовний світ людини поступово розділився на дві взаємозв'язані між собою сфери: сферу відчуття і сферу думки. Д. Овсяніко-Куликовський вважає, що в майбутньому ці дві сфери повинні об'єднатися.

Д. Овсяніко-Куликовський у своїй праці «Питання психології творчості» пише про те, як Й. Гете взявся досліджувати Спінозу. Й. Гете почав замислюватись над питанням, наскільки точним може бути його розуміння умовиводів Спінози. Вчений мимоволі почав міркувати над тим, чи можливо взагалі одній людині зрозуміти іншу так, щоб думка однієї перейшла у свідомість іншої у всій своїй повноті, з усіма психологічними передумовами, з усіма порухами душі, які супроводжували її. Читаючи Спінозу, Й. Гете відповів на це питання негативно і врешті-решт написав, що йому і на думку не приходила така зарозумілість, ніби він може повністю зрозуміти людину, яка будучи учнем Декарта, піднялася на вершину мислення. Й. Гете дотримувався такої точки зору, що жодна людина не розуміє іншу людину, ніхто одними й тими ж словами не думає про те, про що думає інший: розмова, читання у різних людей викликають різного роду думки.

Оцінюючи висновки зроблені Й. Гете під впливом Спінози, Д. Овсяніко-Куликовський вважав, що Й. Гете, шляхом самостійних спостережень прийшов до формулювання ідеї, яка виражає основу психічного явища, без чіткого і точного розуміння якої неможливим є правильне тлумачення психології мови, мислення, мистецтва. Враховуючи складність цього явища, геніальний засновник філософії мови В. фон Гумбольдт вмістив свої думки в коротку тезу, яка лише на перший погляд може здатися парадоксальною: «Будь-яке розуміння — це разом з тим і нерозуміння, будь-яка згода, разом з тим — незгода» [6, с. 65–66].

Розвиваючи дане положення, Д. Овсяніко-Куликовський виходив з основних істин психології. Душа людини, на його думку, замкнута і в неї неможливо проникнути. Цим він хоче сказати, що навіть за найкращих умов думка не передається від людини до людини. А взаєморозуміння можливе лише в деякій мірі, але ніколи не повністю. Іншими словами, ми не можемо зрозуміти, наприклад О. Пушкіна, читаючи його твори. Ми не зрозуміємо його навіть прочитавши всі твори, які він читав. Це нам просто не під силу, тому що для того аби ми зрозуміли О. Пушкіна, ми повинні не читати того, чого не читав О. Пушкін. Свідомість людини має

бути підготовлена для сприйняття тої чи іншої інформації. В іншому ж випадку сприйняття буде мінімальним. Повне розуміння однієї людини іншою могло б бути можливим в тому випадку, якщо той, хто сприймає повністю уподібниться іншій людині, втративши при цьому свою індивідуальність. А так як це виключено, то неможливим буде повне взаєморозуміння між тим хто говорить і тим хто слухає, між тим хто пише, і тим хто читає, і нарешті між двома індивідами, які прагнуть поділитися якоюсь інформацією.

Письменник, пишучи свій твір, використовує художню індукцію, тобто рухається від індивідуального образу до типу, а від типу до ідеї. Такий самий шлях проходить і звичайна людина, яка прагне зрозуміти твір, написаний митцем, тобто вона ніби повторює процес творчості, але в дещо спрощеному вигляді. Таким чином, робить висновки Д. Овсянико-Куликовський, розуміння художнього твору «ніколи не може бути повним, точним — обидва процеси (творення і розуміння) не можуть співпадати за всіма пунктами, не можуть бути адекватними; вони лише аналогічні» [5, с.43].

А от російський вчений Ю. Борев стверджує, що для того аби зрозуміти письменника нам не потрібно знати його душевний стан. Нам достатньо знати його твір. Розуміння має справу лише з текстом, а ніяк не з душею. Така була відповідь Ю. Борєва на роздуми Д. Овсянико-Куликовського.

Висновки. Таким чином, у працях Д. Овсянико-Куликовського проявляється значний інтерес до психологічної реальності. Саме Д. Овсянико-Куликовський у своїх працях показав, що проблема співвідношення мови і мислення пов'язана з вивченням їх як явищ, що історично розвиваються. Між ними існує тісний зв'язок і взаємозалежність, але не тотожність. Для нього мова — це умова і засіб здійснення мислення, збереження і передавання думок іншим, накопичення знань іншими поколіннями. У межах психологічного напрямку вченому разом зі своїм наставником О. Потебнею вдалося об'єднати досягнення різних наук, завдяки чому філософія мови із спекулятивної сфери перейшла до сфери наукового підходу щодо рішення лінгвофілософських проблем.

Аналізуючи спадщину Д. Овсянико-Куликовського, не можемо не підкреслити ще раз, що вчений у своїх теоретичних роботах блискуче виявив себе як філософ і психолог, схильний до узагальнень та універсалізації.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень: підручник / Ф. С. Бацевич. — К.: ВЦ «Академія», 2011. — 240 с.
2. Безлепкин Н. И. Философия языка в России: К истории русской лингвофилософии / Н. И. Безлепкин. — СПб.: «Искусство-СПБ», 2002. — 272 с.
3. Иваньо И. Очерки развития эстетической мысли Украины / Ф. И. Иваньо. — М.: Искусство, 1981. — 423 с.
4. Овсянико-Куликовский Д. Н. Вопросы психологии творчества: Пушкин. Гейне. Гете. Чехов. К психологии мысли и творчества. 2-е изд. / Д. Н. Овсянико-Куликовский. — М.: Изд-во ЛКИ, 2008. — 302 с.
5. Овсянико-Куликовский Д. Н. Из лекций об основах художественного творчества / Д. Н. Овсянико-Куликовский // Вопросы теории и психологии творчества. 1-е изд. — Т. 1. — Харьков, 1907. — С. 43.
6. Осьмаков Н. В. Психологическое направление в русском литературоведении: Д. Н. Овсянико-Куликовский. / Н. В. Осьмаков. — М.: Просвещение, 1981. — 160с.
7. Потебня А. А. Мысль и язык. / А. А. Потебня. — М., 1993. — 236 с.
8. Якобсон Л. Овсянико-Куликовский / Л. Якобсон // Литературная энциклопедия: В 11 т. — М.: ОГИЗ РСФСР, Гос. словарно-энцикл. изд-во «Сов. Энцикл.», 1934. — Т. 8. — С. 222–227.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013 р.

Свищо В. Ю. Д. Овсянико-Куликовский: психологическое трактование философии языка.

Осуществлена попытка рассмотреть философские основы концепции философии языка Д. Овсянико-Куликовского, как яркого представителя отечественной позитивистской философии второй половины XIX в. Основное внимание в статье уделяется вопросу взаимодействия мышления и языка в лингвофилософской концепции мыслителя.

Ключевые слова: философия языка, психологизм, позитивизм, ассоциация, язык, мышление, онтология.

Svyshcho V.D. Ovsyaniko-Kulikovskiy: psychological interpretation of philosophy of language.

An attempt was made to consider the philosophical foundations of the concept of D. Ovsyaniko-Kulikovskiy's philosophy of language. D. Ovsyaniko-Kulikovskiy is a brilliant representative of the positive philosophy in the period of the XIX century in Ukraine. The main focus of the article is given to the interaction of thought and language in the thinker's conception of linguophilosophy.

Keywords: *philosophy of language, psychology, positivism, association, speech, thought, ontology.*

I. Историко-философські студії

УДК 882.09

Глазунова С. И.

*Аспирантка Костромского государственного университета
им. Н. А. Некрасова (Россия)*

ПОЭТИЧЕСКИЙ СБОРНИК КАК ОТРАЖЕНИЕ ПОИСКОВ НОВОЙ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ В. НАБОКОВА

Рассматривается специфика композиции поэтических сборников В. Набокова, исследуется возможность объединения текстов поэта в особые тематические единства, подобные лирическому циклу. Анализ художественной образности позволяет сделать выводы об особенностях мотива потусторонности, присутствующего в творчестве Набокова.

Ключевые слова: *В. Набоков, интерпретация, лирический цикл, поэтический сборник, рецепция.*

Вступление. Поиски новой художественной формы, отражающей сложное мировосприятие эпохи рубежа веков, характерны для творчества представителей Серебряного века. Владимир Набоков, чей художественный метод испытал заметное влияние основных литературных направлений fin de siècle, также активно экспериментировал с художественной формой своих произведений. Результатом этих поисков становится создание литературных текстов сложной структуры, содержащих (как в случае с романом «Дар») вставные элементы, которые привносят критический дискурс в художественный текст.

Широкие возможности для объединения художественного произведения с критическим выступлением предоставил Набокову лирический текст. Используя форму стихотворного цикла, поэт в цикле «Капли красок» противопоставляет темный, полный страдания мир Достоевского пространству настоящего художника, способного открыть высшую красоту даже в полете древесного листа. Однако для верного

Наукове видання

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

Збірник наукових праць

Випуск 69

Адреса редакції:

м. Київ, вул. Володимирська, 64, к. 308-А

Телефон: (044) 239 33 83

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Розповсюдження та тиражування матеріалів збірника без офіційного дозволу видавництва заборонено.

Підписано до друку 12. 02. 2013 р.

Формат 60x84 / 16. Ум. друк арк. 36. Тираж 300 прим. Зам. №

Видавництво і друк ТОВ «ВАДЕКС»

04074, м. Київ, вул. Бережанська 9

тел. 067 502-22-42, факс 067 231-13-87

сайт: [http:// vadex.com.ua /](http://vadex.com.ua/)

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України суб'єктів видавничої справи ДК № 4285 від 27.03.2012 р.